

Став Европске мреже омбудсмана за децу (ЕНОЦ)**“Права детета у дигиталном окружењу”**

Усвојен на 23. Генералној скупштини ЕНОЦ, 27. септембра 2019, у

Белфасту

Ми, чланови Европске мреже омбудсмана за децу (ЕНОЦ), позивамо наше владе, Европску комисију и Савет Европе да предузму све одговарајуће радње ради поштовања, заштите и испуњење дечјих права како би деца и млади били у могућности да уживају у предностима и могућностима које дигитално окружење нуди.

Као што је прихватио Савет Европе, ЕНОЦ дигитално окружење схвата као „Обједињене информационе и комуникационе технологије (ИКТ), укључујући интернет, мобилне и придружене технологије и уређаје, као и дигиталне мреже, базе података, садржај и услуге.”¹

Наше препоруке имају за циљ да подрже реализацију Конвенције Уједињених нација о правима детета (УНЦПЦ), у дигиталном окружењу. Оне су такође намењене пружању подршке примени Смерница Савета Европе (ЦМ/Рец(2018)7) које описују свеобухватан и стратешки приступ промовисању и заштити права детета у дигиталном окружењу.²

Имајући у виду релевантне међународне обавезујуће и необавезујуће правне и друге инструменте³;

Уважавајући да су дечји животи посредовани дигиталним окружењем које је сложено, брзо се развија и неизбежно обликује свакодневни живот деце, тако да су активности онлајн и офлајн нераскидиво повезане и дубоко испреплетане;

Уважавајући да је дигитално окружење критично средство путем којег се могу остварити дечја права и да свако дете има право на приступ, учење, игре и напредовање у дигиталном свету;

Уважавајући да је одговорност држава да побољшају постојеће принципе и мере како би промовисали и заштитили дечја права у дигиталном окружењу;

ЕНОЦ позива државе, националне, регионалне и међународне власти и организације, доносиоце одлука, компаније и индустрију да уложе даље напоре у

¹ [Смернице за поштовање, заштиту и остваривање права детета у дигиталном окружењу](#), Препорука ЦМ/Рец (2018)7 Комитета министара државама чланицама о Смерницама за поштовање, заштиту и испуњење права детета у дигиталном окружењу.

² *ибид.*

³ Видети Завршну напомену 1.

остваривању права деце у дигиталном добу.

- Дигитално окружење

Технологија је на небројене начине унела фундаменталне промене у животе деце и младих. Дигитално окружење је омогућило многој деци да комуницирају и умреже се, да развијају односе, играју се и уче, истражују и баве се иновацијама. Дошло је до експлозије алата, уређаја и платформи прилагођених деци које могу оснажити децу да стварају, буду знатичељна и експериментишу у дигиталном окружењу.

Деца и млади широм света користе технологију да би остварили своја права на информације, изражавање, удруживање, образовање и да би се чуо њихов глас о питањима која их се тичу – питања као што су климатске промене, насиље, једнакост, идентитет, социјална правда и још много тога.

Међутим, док многа деца и млади вешто користе и управљају технологијом, друштвеним мрежама и дигиталним простором, они се такође суочавају са изазовима, као што су одавање претераних информација у дигиталном простору од стране родитеља и старатеља, вршњаци који врше дигитално насиље и корисника који „тролују”. Са друге стране деца могу да живе у заједницама без дигиталне инфраструктуре или похађају школе без школских планова за дигитално грађанство. Дигитални свет такође реплицира и појачава баријере са којима се деца суочавају у остваривању својих права – као што су, на пример, недостаци у приступу технологији за децу која живе у сиромаштву, јачање норми и стереотипа за девојчице и децу са инвалидитетом и ширење онлајн говора мржње.⁴ Дигитално окружење такође може бити средство преко којег се угрожавају права деце на заштиту, а технологију користе и они који желе да злостављају и искоришћавају децу, често изван локалних и националних граница. Дигитални свет такође поставља нове изазове за дечја права јер се дечја искуства, приче и подаци снимају, деле и чувају у обиму који досад није био виђен, где бизнис и индустрија, који често послују на глобалној основи, постају кључни актери.

Деца и млади ће и даље расти са технологијом и интернетом у свом животу. Од раног узраста, њихово детињство и њихово путовање до одрасле особе у дигиталном окружењу биће препуни изазова и ризика, као и могућности, и с обзиром на то, поштовање, промовисање и остваривање дечјих права у дигиталном добу мора бити главна брига за све оне који су задужени за заштиту дечјих права.⁵

- Дечји погледи на дигитално окружење

⁴ Стратегија и план акције против говора мржње Уједињених нација (2019) схвата говор мржње као „било коју врсту комуникације у виду говора, писања или понашања којом се напада или користи пејоративни или дискриминаторни језик усмерен на особу или групу због онога што та особа јесте, другим речима, због њене религије, етничке припадности, националности, расе, боје коже, порекла, рода или другог фактора идентификације. Женева: УН; стр.

⁵ Ливингстон С. (2014) *Дечја дигитална права: приоритет*. Интермедиа, 42(4/5) стр. 20-24.

<http://eprints.lse.ac.uk/60727/>

Ливингстон С. и Булгер, М.Е. (2014). *Глобални програм истраживања за права детета у дигиталном добу*.

Часопис за децу и медије, 8(4) стр. 317-335.

http://eprints.lse.ac.uk/62130/1/Livingstone_Global_Research_Agenda_Childrens_Right_Digital_Age.pdf

Упркос изазовима који постоје, деца и млади углавном не гледају на будућа дешавања и изазове у дигиталном добу негативно.⁶ На Форуму Европске мреже младих саветника (ЕММС) 2019 деца су изјавила:

„Одрасли углавном виде и спомињу негативне ствари о интернету. Али интернет је углавном врло позитиван. Деци и младима треба пружити подршку и показати им како да користе дигиталне медије на позитиван начин.”⁷

Деца широм света препознала су повезивање, комуникацију и дељење као кључне предности дигиталног света и њихови гласови су правовремено подсећање на потенцијал дигиталног окружења као средства уз помоћ којег дечја права могу на смислен начин напредовати.

Форум ЕММС 2019. налази да деца и млади често имају уравнотежен и прорачунат поглед на могућности и изазове укључивања у дигитално окружење. Међутим, без информисања и образовања већа је вероватноћа да ће имати негативна искуства. Деца су нагласила важност информисаности о њиховим правима у вези са дигиталним окружењем, како би им се омогућило да та права захтевају, али и да поштују права других. Школе се морају проактивно укључити у дигитално окружење и подржавати децу и младе да користе дигиталне медије на конструктиван начин.⁸ „Хајде да разговарамо с младима, да разговарамо о дечјим правима у дигиталном окружењу”⁹, садржи низ стратешких препорука које чине део ове изјаве.

Практичне препоруке које је ЕММС такође утврдила су следеће:

- Деца која имају проблем у дигиталном окружењу треба да добију подршку од обучене особе на локалном нивоу.
- Деца треба да имају приступ наменским апликацијама везаним за: дечја права; приватност; и проверу чињеница како би се лакше откриле лажне вести.
- Деца би требало да дају свој пристанак пре него што се њихов приватни садржај објави на мрежи и пре него што се њихови приватни подаци искористе у комерцијалне сврхе.
- Деци треба пружити образовање о везама и сексуалности које ће узети у обзир питања која се односе на дигитално окружење.

- Дечја права у дигиталном окружењу

Обавезе које УНЦРЦ прописује за државе потписнице не односе се само на све аспекте дечјег живота, од њиховог опстанка и благостања, преко њиховог развоја и заштите, до тога да се њихов глас чује, већ и на све просторе у којима они живе, укључујући

⁶ „Млади и онлајн: Дечији погледи на живот у дигиталном добу. Извештај сарадника из публикације Стање деце света у 2017. години”

⁷ ЕММС 2019 „Хајде да разговарамо с младима, да разговарамо о дечјим правима у дигиталном окружењу” Пројекат учешћа деце, стр. 13.

⁸ ибид

⁹ ибид

дигитално окружење. Може се сматрати да се чланови садржани у Конвенцији свеобухватно односе на дечја права на обезбеђивање, заштиту и учешће. Ова права су суштински међусобно повезана, међузависна и недељива и сви носиоци дужности су обавезни да осигурају да се она промовишу и чувају у дигиталном свету. Како ова генерација деце и младих постаје прва која заиста живи у дигиталном добу, суочени смо са значајним изазовом да обезбедимо да се њихова права поштују и у дигиталном свету. Заштита ових права мора се успешно остварити тако што ће она бити дубоко утиснута у правни, владин, пословни, образовни и социјални оквир који управља и посредује нашим дигиталним животима.

Препоруке ЕНОЦ засноване су на међународним и европским стандардима права детета, ставовима чланова ЕНОЦ и ставовима ЕММС и деце.

ЕНОЦ позива Савет Европе, Европску комисију, државе и носиоце дужности да:

- 1. Испуњавају дечја права у дигиталном добу препознавањем и потпуном применом УН Конвенције о правима детета и Смерница Савета Европе о поштовању, заштити и остваривању права детета у дигиталном окружењу¹⁰ кроз развој и примену стратегија и мера заснованих на правима, осмишљених тако да се развијају заједно с технолошким развојем. То се мора предузети у складу са чланом 4. Конвенције о правима детета који захтева да се предузму све одговарајуће законодавне, административне и друге мере.**
- 2. Захтевају од влада, компанија и индустрије да поштују и у потпуности подржавају дечја права у дигиталном окружењу. Ово укључује:**
 - a. Осигуравање да све платформе, провајдери, услуге, уређаји и производи подлежу регулацији и надзору који штити дечја права истовремено узимајући у обзир дечје развојне капацитете. Овде се морају посебно узети у обзир принципи приватности, сигурности и минимализације података кроз дизајн и поштовање обавеза заштите података;
 - b. Појачање надзора над новим технологијама као што су геолокација, повезани уређаји, профилисање, вештачка интелигенција, софтвер за препознавање лица, машинско учење и алгоритми;
 - c. Израду смерница, правила и одредби и услова за коришћење свих производа и услуга, прилагођених деци, укључујући и друштвене мреже, игре и друге платформе. Овде се мора посебно имати у виду обезбеђивање информисаног пристанка деце и родитеља или старатеља, као и верификација старости;
 - d. Обезбеђивање боље транспарентности и заштите потрошача за децу, укључујући и заштиту у вези оглашавања, маркетинга садржаја, куповине путем апликација и играчких платформи на интернету;
 - e. Подржавајуће законодавне и регулаторне иницијативе којима се

¹⁰ Препорука Комитета министара Савета Европе ЦМ/Рец (2018)7 државама чланицама о Смерницама за поштовање, заштиту и остваривање права детета у дигиталном окружењу.

индустријске и технолошке компаније држе одговорним и обезбеђивање регулаторног надзора како би се обезбедило да деца могу максимално остваривати своја права у дигиталном окружењу;

- f. Подршку и више истраживања о дечјим правима у дигиталном свету како би се осигурало да носиоци дужности имају приступ заснован на знању. Овде је потребно бавити се утицајем дечје интеракције са технологијом на њихов когнитивни, физички, социјални и емоционални развој и подизањем свести родитеља, старатеља и васпитача.

3. Захтевају од влада, компанија и индустрије да поштују и у потпуности подржавају дечја права у дигиталном окружењу. Ово укључује:

- a. Проактивно укључивање деце у развој, преглед и процену дигиталних стратегија, технологија и садржаја и давање дужне пажње И одговарајуће тежине њиховим погледима у складу са њиховим развијајућим капацитетима;
- b. Наглашавање дечјих права на слободу удруживања, слободу изражавања и тражења, примања и преношења информација и идеја као и њихових права на приватност и учешће у погледу заштите њихових података;
- c. Препознавање и осигуравање да дигитално окружење нуди додатну платформу за ангажовање деце за учешће у друштвеним, социјалним и грађанским улогама;
- d. Праћење и процену утицаја стратегија, политика и мера на дечја права на учешће.

4. Осигурају да сва деца имају приступ дигиталном окружењу без дискриминације. Ово укључује:

- a. Осигуравање да сва деца могу да уживају у истим могућностима које приступачност дигиталном окружењу може пружити, укључујући приступ инфраструктури, повезаност, услуге и одговарајући садржај развијен посебно за децу;
- b. Израду политика, смерница и информација које се баве потребама све деце, посебно оне из маргинализованих или рањивих група¹¹ у погледу приступа и остваривања њихових права у дигиталном окружењу и њихово стављање на располагање у одговарајућим форматима.
- c. Промовисање равноправног приступа и превазилажење дигиталне искључености и дискриминације, укључујући и сузбијање стереотипа и све чешићег уродњавања у дигиталном свету.

5. Заштитите дечје уживање у интернету, технологији и друштвеним медијима без лажних информација, штетних садржаја или штетних технологија. Ово подразумева:

- a. Предузимање мера како би се обезбедило да деца лако пронађу квалитетне и непристрасне информације и да се покрену активности у вези са циркулацијом лажних информација;

¹¹ Иако овај списак није исцрпан, овде се мора водити рачуна о потребама деце са сметњама у развоју и инвалидитетом, деце у алтернативној нези, деце која живе у сиромаштву и деце бескућника, деце из мањинских етничких заједница, деце у покрету, интерно расељене деце и LGBTQIA деце.

- b. Јачање заштите, укључујући кроз законодавне и технолошке мере, у вези са штетним садржајем или технологијама штетним за душевно и физичко благостање деце (укључујући и садржаје који подстичу поремећаје у исхрани, самоповређивање и самоубиство);
 - c. Захтевање од компанија и индустрије да размењују и пријављују информације о штетности на интернету и да се одмах уклања штетан садржај;
 - d. Предузимање мера како би се обезбедило да деца која траже или су изложена штетном садржају буду усмерена на подршку, поруке и садржај који промовишу њихово ментално и физичко благостање.
- 6. Предузму све неопходне кораке да заштитите децу од насиља, експлоатације и злостављања у свим облицима у дигиталном свету. Ово обухвата:**
- a. Осигуравање ефикасности законодавних, регулаторних и других мера за борбу против ширења говора мржње на интернету, расизма, радикализације и екстремизма и увођење оштрих санкција за оне који крше деčја права на интернету;
 - b. Осигуравање ефикасне националне и међународне координације и сарадње између владе, индустрије и агенција за спровођење закона ради решавања свих облика завођења (grooming), злоупотребе и експлоатације на интернету, укључујући комерцијалну експлоатацију;
 - c. Усвајање иновативних политика и политика за обезбеђивање сигурне будућности, које ће се бавити новим областима сексуалног искоришћавања и злостављања, као што су слике сексуалног злостављања деце у виртуелној и проширеној стварности;
 - d. Обезбеђивање деци прилагођених и доступних информација у вези са секстингом и сликама генерисаним од стране корисника, и осигуравање да власти реагују на начин фокусиран на заштиту детета;
 - e. Обезбеђивање подршке за децу која су била изложена насиљу, злостављању, узнемиравању или експлоатацији на интернету, укључујући приступ услугама за заштиту менталног здравља.
- 7. Препознају да се право деце на образовање шири и на дигитално окружење и да подрже развој дигиталних вештина код деце. Ово укључује:**
- a. Осигуравање да деца имају потребне дигиталне вештине и да стичу знање о дигиталном свету, укључујући техничке, креативне и критичке вештине процењивања у сврху препознавања њихових вишеструких улога као дигиталних корисника, стваралаца, програмера и лидера;
 - b. Имплементацију образовних политика које подстичу развој дигиталних вештина и самопоуздање деце (без обзира на старосну доб) и свест о деčјим правима, са посебним освртом на пружање ефикасне подршке наставницима и васпитачима;
 - c. Осигуравање интеграције дигиталног грађанства и технологија у образовне програме.

- 8. Обезбеде подршку родитељима и старатељима у њиховој улози чувара дечјих права у дигиталном окружењу, како би деци омогућили да искористе могућности које пружа дигитално окружење, истовремено смањујући потенцијалне ризике:**
- a. Омогућавање приступа информацијама, образовању и смерницама за подршку родитељској одговорности, вештинама и поверењу у дигиталном окружењу, узимајући у обзир дечје право на приватност и дељење података о деци од стране родитеља у овом контексту;
 - b. Јачање истраживања и подизање свести о родитељској употреби технологије и утицају тога на њихов однос са децом;
- 9. Осигурају приступ деци и младима, њиховим родитељима и старатељима, поступцима пријављивања и слања притужби прилагођених деци, као и правним поступцима. Ово укључује:**
- a. Омогућавање лако доступних и благовремених процедура и информација прилагођених деци у вези са процедурама, како би се деци омогућило да пријављују штетни садржај, малтретирање, насиље и злостављање и да поднесу жалбе свим индустријским и владиним актерима, укључујући компаније које су формирале друштвене мреже и технолошке компаније, интернет провајдере и регулаторе;
 - b. Обезбеђивање законски успостављених поступака заштите и могућност да се примају пријаве и да се поступа по пријавама деце, родитеља и старатеља у вези са завођењем (grooming), злостављањем и експлоатацијом на свих медијима и платформама;
 - c. Осигуравање да влада, компаније и индустрија и сви одрасли на позицијама од поверења испуњавају своје обавезе око дељења и пријављивања садржаја или понашања које је штетно за децу или којим се дете подвргава било каквом облику насиља, злостављања или експлоатације релевантним властима;
 - d. Оснаживање регулатора како би предузели ефикасне мере у вези са штетним, насилним или увредљивим садржајем и осигуравање да поступци пријављивања и жалби, као и правна средства буду ефикасни.

ЕНОЦ ће сарађивати са Саветом Европе, Европском комисијом и другим носиоцима дужности на промовисању и праћењу примене ових препорука.

- **Завршна напомена¹²**

Имајући у виду релевантне међународне обавезујуће и необавезујуће правне инструменте и друге инструменте, посебно:

- Конвенцију УН о правима детета (1989) (ЦРЦ);
- Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији (2002);
- Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о поступку за комуникацију (2011);
- Члан 7 Конвенције о правима особа са инвалидитетом;
- Међународну конвенцију о елиминацији расне дискриминације;
- Декларацију из Торонта (Људска права и вештачка интелигенција);
- Европску конвенцију о људским правима (ЕЦХР);
- Члан 8 Опште уредбе о заштити података (ГДПР);
- Конвенцију о високотехнолошком криминалу (Будимпештанска конвенција);
- Конвенцију Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (Ланзарот Конвенција);
- Конвенцију Савета Европе о заштити појединаца у погледу аутоматске обраде личних података (Конвенција 108);
- Све препоруке Комитету министара које се односе на децу и дигитално окружење;
- Налазе из Извештаја Савета Европе о консултацијама са децом „То је наш свет: ставови деце о томе како да заштите своја права у дигиталном окружењу;”
- Налазе ИТЦ Коалиције за децу на мрежи, „Поглед унапред: технолошке и друштвене промене у животу деце и младих у Европи;”
- Налазе из извештаја УНИЦЕФ „Дечја права у дигиталном добу: преузимање од деце широм света” и „Млади и онлајн: дечји погледи на живот у дигиталном добу;”
- Налазе из радног документа ОЕЦД о деци у 21. веку „Утицаји употребе технологије на децу”;
- Податке које је доставило двадесет и шест омбудсмана за децу – чланова ЕНОЦ¹³ путем упитника радне групе ЕНОЦ „Дечја права у дигиталном окружењу.”
- Налазе Европске мреже младих саветника (2019), „ Хајде да разговарамо с младима, да разговарамо о дечјим правима у дигиталном окружењу: Пројекат за учешће деце”

¹² Ова изјава израђена је уз пуну консултацију са свим чланицама ЕНОЦ и уз подршку Елизабет Миловидов, независне стручњациње, на чему смо веома захвални.

¹³ Албанија, Азербејџан, Белгија (Фламанска регија), Босна и Херцеговина, Кипар, Данска, Естонија, Финска,

ENOC

Европска мрежа Омбудсмана за децу

Ова изјава суфинансирана је кроз програм „Права, једнакост и грађанство” Европске уније (РЕЦ 2014-2020). Садржај ове публикације представља само ставове ЕНОЦ и њена је искључива одговорност. Европска комисија не прихвата никакву одговорност за коришћење информација које публикација садржи.